

ODKRYWAJĄC WOLNOŚĆ

PRZECIW ZNIEWOLENIU UMYSŁÓW

Wyboru tekstów dokonał
i wstępem opatrzył

**Leszek
Balcerowicz**

ZYSK I S-KA
WYDAWNICTWO

FOR
FORUM OBYWATELSKIEGO ROZWOJU

poleca

ODKRYWAJĄC
WOLNOŚĆ

PRZECIW
ZNIEWOLENIU UMYSŁÓW

Wyboru tekstów dokonał
i wstępem opatrzył

Leszek Balcerowicz

ZYSK I S-KA
WYDAWNICTWO

Copyright © Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012
All rights reserved

Introduction copyright © Leszek Balcerowicz

Redaktor prowadzący
Dariusz Wojtczak

Redaktor
Magdalena Wójcik

Projekt graficzny okładki
Tobiasz Zysk

Partnerem wydania jest Forum Obywatelskiego Rozwoju (FOR)
al. Szucha 2/4 lok. 20
00-582 Warszawa

Konsultacja merytoryczna
Piotr Ptak (FOR)
Błażej Moder (FOR)

Publikacja powstała dzięki wsparciu Pani Marieli Vicini

Wydawca dołożył wszelkich starań, aby skontaktować się z właścicielami praw autorskich i niniejszym pragnie podziękować wszystkim osobom prywatnym i instytucjom za zgodę na publikację materiałów w zbiorze *Odkrywając wolność. Przeciw zniewoleniu umysłów*

Wydanie I

ISBN 978-83-7785-061-9

Zysk i S-ka Wydawnictwo
ul. Wielka 10, 61-774 Poznań
tel. 61 853 27 51, 61 853 27 67, faks 61 852 63 26
Dział handlowy, tel./faks 61 855 06 90
sklep@zysk.com.pl
www.zysk.com.pl

SPIS TREŚCI

Leszek Balcerowicz: Wprowadzenie.
Odkrywając wolność. Przeciw zniewoleniu umysłów 9

CZĘŚĆ PIERWSZA

Natura ludzka a wizja ustroju **63**

David Hume: *O wolności i konieczności* 65

Adam Smith: *O sprawiedliwości i dobroczynności* 87

William A. Niskanen: *Nie wymagająca ofiar
etyka kapitalizmu* 99

Steven Pinker: *Tabula rasa Spory o naturę ludzką* 107

Mao Yushi: *Paradoks moralności* 159

James Madison: *Eseje polityczne federalistów* 169

Richard A. Epstein: *Własna korzyść a konstytucja* 187

CZĘŚĆ DRUGA

Państwo, demokracja, wolność **197**

John Stuart Mill: *O wolności* 199

Benjamin Constant: *Wolność starożytnych porównana z wolnością
nowoczesną* 205

Friedrich August von Hayek: *Konstytucja wolności* 227

Anthony de Jasay: *Analiza fundamentów liberalizmu* 271

Benjamin Constant: *Przesady dotyczące
zakresu władzy politycznej* 291

Alexis de Tocqueville: *Jaki rodzaj despotyzmu
zagroza demokratycznym narodom* 311

Alexis de Tocqueville: *Demokracja i socjalizm* 317

Robert Nozick: *Kto wybrałby socjalizm?* 331

Karl Popper: *Popper o demokracji: Jeszcze raz
o społeczeństwie otwartym i jego wrogach* 335

Frédéric Bastiat: *Państwo* 347

Milton Friedman: <i>Związki między wolnością ekonomiczną a wolnością polityczną</i>	361
James A. Dorn: <i>Wolność gospodarcza i demokracja w Azji Wschodniej</i>	379
Andrei Shleifer i Robert W. Vishny: <i>Polityka socjalizmu rynkowego</i>	383

CZĘŚĆ TRZECIA

Państwo, własność, rynek.....399

John Stuart Mill: <i>O podstawach i granicach zasady laissez-faire, czyli nieinterweniowania</i>	401
Richard Pipes: <i>Własność jako instytucja</i>	413
Andrei Shleifer: <i>Własność państwowa a własność prywatna</i>	487
Richard A. Epstein: <i>Opodatkowanie, regulacja, konfiskata</i>	511
Gordon Tullock: <i>Koszt pogoni za rentą</i>	541
Milton Friedman i Rose Friedman: <i>Potęga rynku</i>	551
Luigi Zingales: <i>Rynki finansowe a wolność gospodarcza</i>	569
Walter E. Williams: <i>Argumenty za wolnym rynkiem</i>	589
Bruce Bartlett: <i>Jak nadmiernie rozbudowane państwo zabiło starożytny Rzym</i>	603
Vito Tanzi: <i>Gospodarcza rola państwa w XXI wieku</i>	623

CZĘŚĆ CZWARTA

Państwo socjalne, społeczeństwo, człowiek..... 647

Leszek Kołakowski: <i>O solidarności z małej litery pisanej</i>	649
Janusz Korwin-Mikke: <i>Czym jest „sprawiedliwość społeczna”?</i>	659
Anthony de Jasay: <i>Rozważania nad sprawiedliwością społeczną, miejscami szukające wsparcia u Adama Smitha</i>	665
Alexis de Tocqueville: <i>Raport o pauperyzmie</i>	679

David Kelley: <i>Narodziny praw opiekuńczych</i>	703
Robert A. Sirico: <i>Przywrócić dobroczynność</i>	743
Charles Murray: <i>Społwa wspólnoty</i>	753
Michael S. Gazzaniga: <i>Przyrodniczy umysł</i>	759
William A. Niskanen: <i>Państwo opiekuńcze i kultura ubóstwa</i>	771
Erich Weede: <i>Prawa człowieka, ograniczony rząd i kapitalizm</i>	789
 CZĘŚĆ PIĄTA	
Liberalizm – antyliberalizm	809
Jan Winiecki: <i>Odwieczne zderzenie wyobrażeń o tym, jak funkcjonuje świat</i>	811
Ludwig von Mises: <i>Liberalizm w tradycji klasycznej</i>	835
Mario Vargas Llosa: <i>Liberalizm w nowym tysiącleciu</i>	861
Robert Nozick: <i>Dlaczego intelektualiści występują przeciw kapitalizmowi?</i>	867
Frédéric Bastiat: <i>Co widać i czego nie widać</i>	885
Tom G. Palmer: <i>Dwadzieścia mitów na temat rynków</i>	899
Deepak Lal: <i>Transformacja rozwijających się gospodarek – od planu do rynku</i>	929
James M. Buchanan, John Burton i Richard E. Wagner: <i>Konsekwencje pana Keynesa</i>	951
Peter J. Boettke, Daniel J. Smith i Nicholas A. Snow: <i>Już tu byłem, już to robiłem</i>	975
Indeks autorów	1013
Źródła	1021

Leszek Balcerowicz

WPROWADZENIE

ODKRYWAJĄC WOLNOŚĆ

Przeciw zniewoleniu umysłów

Wolność jest jak zdrowie. Rozumiemy, co ona znaczy i jak wiele jest warta, gdy jej nie mamy. Taka była sytuacja w Polsce po II wojnie światowej do 1989 roku. W ustrojach despotycznych, których skrajną odmianą był socjalizm, sprawa wolności jest prosta — wszyscy jej pragną (z wyjątkiem elity władzy), a nieliczni bohaterowie, jeśli tylko mogą, o nią walczą.

Od roku 1989 mamy w Polsce demokrację oraz związane z nią swobody obywatelskie i wielu ludziom się wydaje, że dzięki temu problem wolności został rozwiązany raz na zawsze. To jest niebezpieczne złudzenie. Albowiem owe cenne wolności mogą służyć — i służą — ograniczaniu innych wolności — poprzez nacisk rozmaitych grup, które widzą dla siebie finansowe lub ideowe korzyści w tych ograniczeniach. Dotyczy to szczególnie wolności gospodarczej, której znaczenia dla warunków życia wszystkich ludzi nie sposób przecenić. Postępujące ograniczanie wolności gospodarczej kończy się stagnacją lub kryzysem w gospodarce. Widać to obecnie m.in. w Grecji.

Odpowiedzią na antywolnościowe presje, które występują w demokracji, nie jest oczywiście odejście od demokracji i związanych z nią obywatelskich swobód, lecz obrona zagrożonych wolności w ramach demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Wymaga to stałych systematycznych i profesjonalnych działań, bo antywolnościowe presje nigdy nie ustaną. A zatem walka o wolność nigdy się nie skończy — chyba że pozwolimy sobie tę wolność odebrać.

Obrona zagrożonych swobód jest w Polsce nadal zbyt słaba. Nie wszyscy rozumieją, że owa erozja wynika z presji rozmaitych grup (nie tylko związanych z państwem) i aby ją powstrzymać, trzeba tworzyć

silniejszą obywatelską przeciwwagę. Obronę wolności ogranicza też ogromne myślowe zamieszanie związane z podstawowymi pojęciami, takimi jak państwo, prawa, własność, sprawiedliwość i sama wolność. Obecnie zamęt dezorganizuje myślenie, a przez to — działanie.

W niniejszej antologii zgromadziłem kilkadziesiąt znakomitych, w mojej opinii, tekstów na powyższe tematy, w tym prace, które należą do klasyki klasycznego liberalizmu. Mam nadzieję, że ta książka (wraz z tym wprowadzeniem) pomoże zmniejszyć wspomniany myślowy zamęt i wzmocni obronę zagrożonych wolności w naszym kraju.

CO TO JEST PAŃSTWO

Z wyjątkiem pustelników oraz Robinsona Crusoe, do chwili pojawienia się Piętaszka, ludzie żyli w mniejszych lub większych grupach. Z tym podstawowym faktem są związane bardzo ważne pojęcia, które odnoszą się do stosunków między ludźmi, takie jak wolność, własność, przymus, sprawiedliwość, państwo, prawo, władza itp. Nie możemy się bez tych ważkich pojęć obyć, choć nie są one powszechnie i w pełni zrozumiałe, po części ze względu na różnorodność form zbiorowego życia ludzi, a po części dlatego, że owe pojęcia podlegały i podlegają — świadomym lub nieświadomym — operacjom, które wypaczają ich pierwotny sens. Jednym z celów tej książki z niniejszym wstępem włącznie jest rozrzedzenie mgły wieloznaczności i nieokreśloności, jaka spowija owe potężne pojęcia, a w tym szczególnie pojęcie wolności. Bombardowani wypowiedziami o sprawach ludzi w społeczeństwie zbyt rzadko zadajemy sobie elementarne pytanie: „O co chodzi?”. Mistrzowie myśli filozoficzno-społecznej, tacy jak David Hume, Adam Smith, Benjamin Constant, John Stuart Mill, Alexis de Tocqueville, Frédéric Bastiat, Karl Popper, Ludwig von Mises, Friedrich August von Hayek, Milton Friedman, Robert Nozick czy Leszek Kołakowski, pokazują, że da się o trudnych kwestiach pisać prosto i zrozumiale. Wybrane teksty tych autorów są zawarte w niniejszej książce, tak więc każdy Czytelnik będzie się mógł o tym przekonać.

Patrząc na historię z lotu ptaka, dostrzegamy dwa rodzaje grup, w jakich żyli ludzie:

1. Niewielkie grupy oparte na więzach krwi: szczepy, klany, plemiona, które nie mają organizacji nazywanej „państwem”.

INDEKS AUTORÓW

Bruce Bartlett (ur. 1951) — publicysta, autor ponad 900 artykułów publikowanych w wielu czasopismach, w tym „Wall Street Journal”, „New York Times”, „Los Angeles Times” i „The Washington Post”, jak również w wielu magazynach, takich jak „Fortune”. Autor książki *Impostor: How George W. Bush Bankrupted America and Betrayed the Reagan Legacy* (Oszust. Jak George W. Bush doprowadził do bankructwa Ameryki i zdrady dziedzictwa Reagana). W latach 80. pracował również dla administracji republikańskich na licznych stanowiskach. Głównym obszarem jego zainteresowania są reformy podażyowej strony gospodarki (*supply-side economics*).

Frédéric Bastiat (1801-1850) — słynny francuski pisarz, legislator i polityk. Przez wielu uznawany za prekursora tzw. szkoły austriackiej w ekonomii. Jego liczne dzieła stanowią podstawę wolnorynkowej myśli ekonomicznej. Zdecydowany obrońca wolnego rynku i wolności jednostki. Według Bastiata działania rządu powinny być ograniczone tylko do ochrony życia, wolności i własności obywateli, a więc skupiać się na jego niezbywalnych, tradycyjnych funkcjach. W swoich esejach w przystępny dla czytelnika sposób rozprawiał się z licznymi mitami ekonomicznymi.

James McGill Buchanan (ur. 1919) — amerykański ekonomista, jeden z głównych przedstawicieli teorii wyboru publicznego (*public choice*), która stosuje metody ekonomiczne do sfery polityki. Doktoryzował się na uniwersytecie w Chicago. Przez wiele lat był profesorem w Virginia Polytechnic Institute, a następnie na Uniwersytecie George Mason w Fairfax. Laureat Nagrody Nobla (1986) w dziedzinie ekonomii. W swych licznych publikacjach naukowych dowodził, że dobro publiczne nie jest jedynym motywem działania polityków i urzędników reprezentujących państwo, że starają się oni maksymalizować także własne cele, w dużym stopniu niezależnie od preferencji i oczekiwań społeczeństwa. Prace Buchanana przyczyniły się do popularności m.in. idei zmian konstytucyjnych, mających uniemożliwić politykom finansowanie wydatków publicznych poprzez zwiększanie długu publicznego.

Benjamin Constant (1767-1830) — francuski myśliciel pochodzenia szwajcarskiego, filozof liberalny, pisarz i polityk. W młodości studiował m.in. we Francji i w Wielkiej Brytanii. Największy wkład wniósł w dziedzinę filozofii politycznej. Zdaniem Constanta państwo ma gwarantować bezpieczeństwo

działania jednostek, a rządy prawa są formą zapewnienia tej wolności. Prawo ma być tak skonstruowane, aby chronić przed arbitralnością władzy oraz zakreślać jak najszersze granice wolności. Najważniejsze jego dzieła to: *O wolności starożytnych i nowożytnych*, *Zasady polityki*. Constant położył podwaliny pod rozwój teorii demokracji liberalnej.

James A. Dorn (ur. 1945) — wiceprezes do spraw naukowych oraz redaktor „Cato Journal” w Cato Institute. Jego zainteresowania badawcze obejmują: handel międzynarodowy, prawa człowieka, reformy gospodarcze w Chinach oraz przyszłość pieniądza. Od 1984 do 1990 r. zasiadał w Białym Domu w Komisji Prezydenckich Naukowców. Wykładał w Estonii, Niemczech, Hongkongu, Rosji, Szwajcarii. Gościnnie wykładał również na Centralnym Uniwersytecie Europejskim w Pradze oraz na Uniwersytecie Fudan w Szanghaju, a obecnie jest profesorem ekonomii na Uniwersytecie Towsona w Maryland.

Richard A. Epstein (ur. 1943) — jest emerytowanym profesorem prawa James Parker Hall Distinguished Service Professor Emeritus of Law oraz starszym wykładowcą w Szkole Prawa Uniwersytetu Chicago, obecnie związany z Uniwersytetem w Nowym Jorku. Pisze w szerokim zakresie na tematy konstytucyjne, ekonomiczne, historyczne i filozoficzne. Wykładał m.in. prawo administracyjne, antymonopolowe, prawo komunikacji, prawo konstytucyjne, korporacyjne prawo karne. W rankingu czasopisma „Legal Affairs” został uznany za jednego z najbardziej wpływowych myślicieli prawnych czasów współczesnych.

Milton Friedman (1912-2006) — syn żydowskich imigrantów, obok Keynesa najsłynniejszy i jeden z najbardziej wpływowych ekonomistów minionego wieku. Powszechnie uważany jest za ojca monetaryzmu oraz czołowego reprezentanta tzw. szkoły chicagowskiej. Laureat Nagrody Nobla (1976) w dziedzinie ekonomii. Ze względu na wkład w teorię ekonomii oraz działalność publiczną jego nazwisko zostało utożsamione z walką o wolności osobiste i ograniczenie roli rządu w społeczeństwie. Jego publikacje były inspiracją przy wolnościowych przemianach w wielu krajach świata, w tym Polski. Od 2002 r. co dwa lata przyznawana jest Nagroda Milтона Friedmana za Promowanie Wolności (The Milton Friedman Prize for Advancing Liberty). Do końca uważał, że wolność nie jest darem danym raz na zawsze, lecz ciągle trzeba o nią zabiegać.

Michael S. Gazzaniga (ur. 1939) — amerykański psycholog, wybitny przedstawiciel neuronauki, kierownik Center Study of The Mind na uniwersytecie w Kalifornii. Członek amerykańskiej Prezydenckiej Rady ds. Bioetyki. Jego

badania znacznie przyczyniły się do zrozumienia m.in. kwestii komunikacji między obiema półkulami mózgu. Autor wielu publikacji naukowych i popularnonaukowych, m.in. *O tajemnicach ludzkiego umysłu czy Istota człowieczeństwa. Co czyni nas wyjątkowymi*.

Friedrich August von Hayek (1899-1992) — ekonomista austriacki, metodolog nauk społecznych, filozof polityki i myśliciel społeczny znany z obrony zasad gospodarki wolnorynkowej. Laureat Nagrody Nobla (1974) w dziedzinie ekonomii. W 1944 r. wydał *Drogę do zniewolenia*, którą dedykował „socjalistom ze wszystkich partii”. Podkreślał, że ingerencja rządów w gospodarkę jedynie wzmacnia takie choroby gospodarki jak inflacja, bezrobocie czy recesja i prowadzi nieuchronnie do katastrofy, która toruje drogę dla totalitarnych przewrotów. Polskim czytelnikom znany jest przede wszystkim jako autor *Konstytucji wolności* (1960), dzieła uznawanego za najwybitniejszą pracę dotyczącą wolności, jaka ukazała się w XX wieku.

David Hume (1711-1776) — szkocki filozof, pisarz i historyk, jedna z najważniejszych postaci w dziejach filozofii. Wywarł znaczący wpływ na wielu myślicieli, m.in. Kanta. Jego największe dzieła filozoficzne to: *Traktat o naturze ludzkiej*, *Badania dotyczące rozumu ludzkiego* oraz *Badania dotyczące zasad moralności*.

Anthony de Jasay (ur. 1925) — węgierski ekonomista i filozof. Autor licznych artykułów i kilku książek, z których część została przetłumaczona na sześć języków świata. Pomimo początkowych zainteresowań ekonomią i wykształcenia ekonomicznego pisał później teksty z zakresu filozofii politycznej. Uważany jest za jednego z głównych liberalnych filozofów na świecie.

David Kelley (ur. 1949) — amerykański filozof reprezentujący nurt obiektywistyczny, który uznaje za źródło poznania tylko rozum i logikę oraz sprzeciwia się socjalizmowi. W 1990 r. powołał Instytut Studiów Obiektywistycznych, obecnie Atlas Society. Do jego dzieł należą m.in. *The Evidence of the Senses*, *Unrugged Individualism*, a także *A Life of One's Own*, stanowiące krytykę państwa opiekuńczego.

Janusz Korwin-Mikke (ur. 1942) — polityk, z wykształcenia filozof, studiował również matematykę. Czołowa postać polskiego ruchu wolnościowego. Obecnie jest prezesem partii Kongres Nowej Prawicy. W kilku tysiącach artykułów i felietonów konsekwentnie prezentował program wolności gospodarczej i konieczności powrotu do tradycyjnych wartości. Autor licznych książek.

Deepak Lal (ur. 1940) — brytyjski ekonomista pochodzenia indyjskiego. Od 1991 r. wykłada na uniwersytecie w Kalifornii. Zajmuje się przede wszystkim problematyką międzynarodowego rozwoju i ekonomią polityczną. Starszy ekspert amerykańskiego think tanku Cato Institute. Doradzał m.in. Indyjskiej Komisji ds. Planowania, Bankowi Światowemu, OECD i agencjom Narodów Zjednoczonych. Autor licznych publikacji, spośród których można wymienić *The Poverty of Development Economics* czy *Reviving the Invisible Hand: The Case for Classical Liberalism in the 21st Century*. Twierdzi, że międzynarodowe instytucje, które po II wojnie światowej miały tworzyć tzw. liberalny międzynarodowy porządek gospodarczy, dzisiaj paradoksalnie szkodzą liberalizmowi. W latach 2008-2010 piastował funkcję przewodniczącego Mont Pelerin Society.

Mario Vargas Llosa (ur. 1936) — peruwiański pisarz, publicysta i polityk. Laureat literackiej Nagrody Nobla w 2010 r. Jego najważniejsze dzieła to m.in. *Rozmowa w Katedrze* i *Miasto i psy*. W swej działalności politycznej badał zjawisko korupcji w Ameryce Południowej. W 1990 r. kandydował na prezydenta Peru. Zwolennik myśli liberalnej; o liberalizmie mówi, że nie jest to „dogmatyczna świecka religia, ale otwarta, ewoluująca doktryna”. Wskazuje, że słowo „liberał” zatraciło swe pierwotne znaczenie, a obecne sprzeczności w używaniu tego pojęcia utrudniają dyskurs publiczny.

James Madison (1751-1836) — amerykański polityk i prawnik, czwarty w historii prezydent Stanów Zjednoczonych (1809-1817). Działalność polityczną rozpoczął w czasie amerykańskiej wojny o niepodległość. Będąc w 1787 roku delegatem stanu Wirginia do Zgromadzenia Konstytucyjnego, odegrał główną rolę w tworzeniu amerykańskiej konstytucji — stąd nazywany jest często „ojcem konstytucji”. Wraz z Alexandrem Hamiltonem i Johnem Jayem jest autorem tzw. *Esejów federalistów*, czyli 85 tekstów przemawiających za ratyfikacją amerykańskiej konstytucji. Był przeciwnikiem niewolnictwa. Uważał, że w dużej republice jest mniejsze prawdopodobieństwo zaistnienia „tyranii większości”. W okresie prac nad konstytucją popierał silny rząd federalny, jednak później stał się entuzjastą silnych rządów stanowych.

John Stuart Mill (1806-1873) — angielski ekonomista, najbardziej wpływowy anglojęzyczny filozof XIX wieku. W swoim dziele *Zasady ekonomii politycznej*, które przez wiele lat pozostawało głównym podręcznikiem ekonomii, Mill czerpał z pomysłów Davida Ricardo i Adama Smitha. Rozwinął idee ekonomii skali, kosztu alternatywnego oraz koncepcję przewagi komparatywnej w handlu międzynarodowym. W sferze publicznej bronił systemu bonów szkolnych oraz państwowego systemu egzaminów w celu zapewnienia minimalnego poziomu kształcenia.

Charles Murray (ur. 1943) — amerykański libertariański politolog, autor, publicysta oraz ekspert w American Enterprise Institute, konserwatywnym think tanku w Waszyngtonie. Polskiemu czytelnikowi znany jest dzięki książce *Bez korzeni. Polityka społeczna USA 1950-1980*, w której rozwiewa mit państwa opiekuńczego i redystrybucji dóbr. Artykuły Murraya ukazują się m.in. w „The Washington Post”, „Wall Street Journal” i „The New York Times”.

William A. Niskanen (1933-2011) — był emerytowanym prezesem i starszym ekonomistą w Cato Institute. W latach 1985-2008 Niskanen sprawował funkcję prezesa Cato Institute. W latach 80., podczas prezydentury Ronalda Reagana, przewodniczył Radzie Doradców Gospodarczych. Pracował także jako dyrektor ekonomii w Ford Motor Company oraz był profesorem ekonomii na Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley i Los Angeles. Autor licznych publikacji w takich obszarach, jak: ład korporacyjny, polityka fiskalna, regulacji, zabezpieczenia społecznego, podatków i handlu międzynarodowego.

Robert Nozick (1938-2002) — amerykański filozof libertariański. Podobnie jak Locke, uważa, że jedyną rolą państwa powinna być ochrona życia i własności jego obywateli. Jego najsłynniejszym dziełem jest *Anarchia, państwo, utopia*. Twierdzi, że „państwo minimalne jest najbardziej rozbudowanym państwem, jakie można usprawiedliwić”. Autor libertariańskiej teorii sprawiedliwości, wedle której o tym, czy redystrybucja jest sprawiedliwa, decydują nie rezultaty, ale procedury: sprawiedliwa redystrybucja panuje wtedy, gdy odbywa się na zasadach sprawiedliwego nabywania, sprawiedliwego transferu i naprawy niesprawiedliwości.

Tom Gordon Palmer (ur. 1956) — amerykański myśliciel libertariański. Doktor nauk politycznych uniwersytetu w Oksfordzie. Starszy ekspert amerykańskiego think tanku Cato Institute i wiceprezes Atlas Economic Research Foundation. W swoich publikacjach i wykładach porusza kwestie konstytucjonalizmu, wolnego rynku, swobód indywidualnych i pokoju. Przeciwnik wojny w Iraku. Na przełomie lat 80. i 90. popularyzował liberalną myśl ekonomiczną w Europie Wschodniej, organizując seminaria i tłumaczenia. Obecnie promuje idee wolności słowa, praworządności i wolnego rynku w krajach Bliskiego Wschodu.

Steven Pinker (ur. 1954) — amerykański psycholog eksperymentalny, profesor Harvardu. Słynie z badań nad językiem i poznaniem, w tym nad powiązaniem języka i polityki. Píše m.in. w „New York Times” i „Time”. Autor m.in. *The Language Instinct*, publikacji będącej studium różnych aspektów języka, a także *Tabula rasa. Spory o naturę ludzką*, w której pisząc o bogactwie ludzkiej natury, sprzeciwia się tezie, że każdy rodzi się jako „niezapi-

sana karta”. Laureat wielu nagród za działalność publicystyczną i naukową, m.in. przyznawanych przez „Los Angeles Times” i National Academy of Sciences; doktor honoris causa sześciu uczelni.

Richard Pipes (ur. 1923) — amerykański historyk i politolog polskiego pochodzenia. W 1950 r. uzyskał doktorat na Uniwersytecie Harvarda, gdzie wykładał do roku 1996. W latach 70. i 80. czynnie zaangażowany w politykę antysowiecką; w latach 1981-1982 był doradcą prezydenta Ronalda Reagana ds. ZSRR i Europy Wschodniej. Główny obszar jego zainteresowań naukowych stanowi Rosja i ZSRR — jest autorem m.in. *Rosji carów* i *Rosji bolszewików*. Także *Własność a wolność*, w której autor przytacza trwające od starożytności dyskusje nad problematyką własności, opiera się na analizie porównawczej relacji między stosunkiem do własności a wolnością w historii Rosji i państw zachodnich.

Karl Popper (1902-1994) — powszechnie uważany za jednego z największych filozofów nauki XX w., był także uznanym filozofem społecznym i politycznym. Swój system filozoficzny nazwał racjonalizmem krytycznym. W pracach kontynuował filozofię Kanta. Sformułował zasadę falsyfikowalności jako kryterium naukowości (tzw. popperyzm) oraz koncepcję społeczeństwa otwartego, będącą rozwinięciem koncepcji demokracji Locke’a i Milla. W dyskursie politycznym znany z energicznej obrony liberalnej demokracji i zasad krytyki społecznej.

Robert A. Sirico (ur. 1951) — amerykański duchowny katolicki i działacz społeczny. Wychodząc naprzeciw problemowi nieświadomości zasad i problemów ekonomii wśród studentów teologii, założył Acton Institute for the Study of Religion and Liberty. Instytut promuje wolność gospodarczą powiązaną z chrześcijańskimi wartościami moralnymi. Sirico wypowiada się na tematy społeczne, religijne, gospodarcze i polityczne w najpopularniejszych amerykańskich mediach, m.in. w „New York Times” i CNN. Doktor honoris causa Franciscan University of Steubenville i Universidad Francisco Marroquín.

Adam Smith (1723-1790) — najwybitniejszy przedstawiciel szkockiego oświecenia. Powszechnie uznawany za twórcę liberalizmu gospodarczego oraz za ojca ekonomii klasycznej. Autor książki *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* (1776), która przyczyniła się do powstania nowej gałęzi nauki — ekonomii politycznej. Rozgłos przyniosła mu jednak praca z 1759 r. *Teoria uczuć moralnych*. Jego prace naukowe zrewolucjonizowały naukę o gospodarce, kładąc podwaliny pod wydzielenie ekonomii jako odrębnej dziedziny naukowej. Z koncepcji Smitha czerpali później m.in. David Ricardo i Jean Baptiste Say.

Vito Tanzi (ur. 1935) — włoski ekonomista. W 1967 r. uzyskał tytuł doktora habilitowanego Uniwersytetu Harvarda. Przez niemal trzy dekady (1974-2000) pracował w Międzynarodowym Funduszu Walutowym. W latach 2001-2003 pełnił funkcję włoskiego sekretarza stanu ds. gospodarki i finansów. Był także doradcą Banku Światowego i ONZ. W swojej publikacji *Government versus Markets* analizuje rolę państwa w gospodarce w XX i XXI w., łącznie z prognozami, jakiego charakteru nabierze ona w przyszłości. Do jego pozostałych publikacji należą *Public Spending in the 20th Century: A Global Perspective* czy *Policies, Institutions, and the Dark Side of Economics*. Od jego nazwiska pochodzi związany z gospodarkami Ameryki Łacińskiej tzw. efekt Tanziego, czyli znaczne obniżenie się realnych dochodów z podatków z powodu hiperinflacji.

Alexis de Tocqueville (1805-1859) — francuski myśliciel, socjolog, historyk, członek Akademii Francuskiej, polityk. Na kartach swoich licznych dzieł dowodził, że gwarantem demokracji są: aktywność obywatelska, swobodny przepływ informacji, wolna i niezależna prasa, a także niezależne sądy i skuteczny system kontroli władzy. Polskiemu czytelnikowi znany jest przede wszystkim z dwutomowego dzieła *O demokracji w Ameryce*, uchodzącego za najbardziej przenikliwą analizę demokratycznego społeczeństwa, oraz traktatu *Dawny ustrój i rewolucje*, w którym analizuje przyczyny rewolucji francuskiej.

Gordon Tullock (ur. 1922) — amerykański ekonomista, współtwórca — obok J. Buchanana — teorii wyboru publicznego (*public choice*). Ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie w Chicago. Przez wiele lat był profesorem ekonomii i prawa na Uniwersytecie George'a Masona w Fairfax (Wirginia). Kilkakrotnie wymieniany jako kandydat do Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii. Współtwórca tzw. teorii „aktywnego poszukiwania renty”.

Jan Winiecki (ur. 1938) — ekonomista, wykładał m.in. na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, gdzie zajmował stanowisko profesora i kierownika Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych. Należał do współzałożycieli Centrum im. Adama Smitha i do 1995 r. był jego pierwszym prezesem. Przez cztery kadencje pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Towarzystwa Ekonomistów Polskich. Jest laureatem Nagrody Kisiela. Obecnie członek Rady Polityki Pieniężnej. Publikuje często w prasie artykuły z dziedziny ekonomii i polityki znane z ostrza satyry.

Erich Weede (ur. 1942) — niemiecki socjolog, politolog i psycholog, do czasu przejścia na emeryturę był profesorem socjologii na Uniwersytecie w Bonn. Jest członkiem m.in. Mont Pelerin Society oraz Hayek Society.

Walter E. Williams (ur. 1936) — publicysta, ekonomista, ma doktorat w dziedzinie ekonomii z Uniwersytetu Kalifornijskiego w Los Angeles. Jest członkiem Amerykańskiego Stowarzyszenia Gospodarczego, Mont Pelerin Society. Bierze udział w wielu debatach i konferencjach, często zeznaje przed obiema Izbami Kongresu. Jego teksty znane są z obrony zasad gospodarki wolnorynkowej.

Mao Yushi (ur. 1929) — ekonomista, jeden z najaktywniejszych i wpływowych działaczy chińskich w obronie praw jednostki i wolnego rynku. W 2012 r. otrzymał Nagrodę Milтона Friedmana za Promowanie Wolności (The Milton Friedman Prize for Advancing Liberty) przyznawany przez Cato Institute. Popularyzator ekonomii, jego książka *Economics in Everyday Life* (Ekonomia na co dzień) stała się bestsellerem, wyjaśniając zasady działania gospodarki rynkowej dla społeczeństwa w prosty i przejrzysty sposób.

Luigi Zingales (ur. 1963) — włoski ekonomista. W 1992 r. uzyskał doktorat z ekonomii w Massachusetts Institute of Technology. Obecnie ekspert m.in. National Bureau of Economic Research oraz European Corporate Governance Institute. Jego zainteresowania sięgają od kwestii nadzoru korporacyjnego po ekonomię polityczną i wpływ gospodarki na kulturę. Jego książka *Saving Capitalism from Capitalists* została nazwana „jedną z najmocniejszych obron wolnego rynku, jakie kiedykolwiek zostały napisane”. W 2003 r. został laureatem Bernácer Prize dla najlepszego młodego europejskiego ekonomisty.

Opracowanie *Anna Czepiel, Piotr Ptak i Błażej Moderski*

ŹRÓDŁA

Bartlett, Bruce, *How Excessive Government Killed Ancient Rome*, „Cato Journal”, Vol. 14, No. 2, Fall 1994, pp. 287-303.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Bastiat, Frédéric, *Co widać i czego nie widać*, tłum. Anna Łatka, w: Frédéric Bastiat, *Dziela zebrane*, tom I, Wydawnictwo PROHIBITA, Warszawa 2009, s. 11-25.

Tytuł oryginału: *Ce qu'on voit et ce qu'on ne voit pas: L'économie politique en une leçon*.

Copyright © for the Polish translation by Wydawnictwo PROHIBITA, 2012. Wykorzystano za zgodą.

Bastiat, Frédéric, *Państwo*, tłum. Jan Klos, w: Frédéric Bastiat, *Dziela zebrane*, tom I, Wydawnictwo PROHIBITA, Warszawa 2009, s. 107-118.

Tytuł oryginału: *L'Etat*.

Copyright © for the Polish translation by Jan Klos, 2012. Wykorzystano za zgodą.

Boettke, Peter J., Daniel J. Smith, Nicholas A. Snow, *Been There Done That: The Political Economy of Déjà Vu, 1950 and 2010*, w: Steven Kates (ed.), *The Global Financial Crisis: What Have We Learnt?*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton, Mass. 2011, pp. 14-45.

Copyright © Steven Kates, 2011.

Translated and reprinted with permission from the authors, the editor, and the publisher.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Buchanan, James M., Burton John, Wagner R.E., *The consequences of Mr Keynes*, „Hobart Paper” No. 78, IEA, 1978.

First published by the Institute of Economic Affairs, London, April 1978. Translated and reprinted with permission of the Institute of Economic Affairs.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Constant, Benjamin, *The Liberty of the Ancients Compared with That of the Moderns*, w: Biancamaria Fontana (ed.), *Constant: Political Writings*, Cambridge University Press, Cambridge 1988, pp. 308-328.

Copyright © Cambridge University Press, 1988. Translated and reprinted with permission.

Tłumaczenie: Piotr Rymarczyk. Copyright © for the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Redakcja naukowa: Sebastian Szymański. Copyright © for the for the supervision of the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Constant, Benjamin, *Przesądy dotyczące zakresu władzy politycznej*, w: Benjamin Constant, *Zasady polityki mające zastosowanie do wszystkich rządów (wersja z lat 1806-1810)*, tłum. Anasztazja Dwulit, Fundacja Res Publica Nowa im. Henryka Krzeczковского, Warszawa 2008, s. 9-33. Tytuł oryginału: *Principes de politique applicables à tous les gouvernements (1806-1810)*. Wykorzystano za zgodą Fundacji Res Publica im. Henryka Krzeczковского.

Dorn, James A., *Economic Liberty and Democracy*, „Orbis”, Vol. 37, Issue 4, Autumn 1993, pp. 599-605.

Copyright © 1993, with permission from Elsevier and Foreign Policy Research Institute. Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Epstein, Richard A., *Taxation, Regulation and Confiscation*, „Osgoode Hall Law Journal”, 20, September 1982, pp. 433-453.

Copyright © Richard A. Epstein. Translated and reprinted with permission from the author and the publisher.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Epstein, Richard A., *Self-Interest and the Constitution*, „Journal of Legal Education”, Vol. 37, 1987, pp. 153-161.

Copyright © 1987 by the Association of American Law Schools. Translated and reprinted with permission from the author and „Journal of Legal Education”.

Tłumaczenie: Krzysztof Szwałek. Copyright © for the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Redakcja naukowa: Sebastian Szymański. Copyright © for the supervision of the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Friedman, Milton, *Związki między wolnością ekonomiczną a wolnością polityczną*, w: Milton Friedman, *Kapitalizm i wolność*, tłum. Bartosz Salbut, Wydawnictwo HELION, Gliwice 2008, s. 37-61.

Tytuł oryginału: *The Relation between Economic Freedom and Political Freedom, w: Capitalism and Freedom*.

Copyright © 1962, 2002 by The University of Chicago. All rights reserved. Wykorzystano za zgodą Wydawnictwa HELION.

Friedman, Milton, Rose Friedman, *Potęga rynku*, w: *Wolny wybór*, tłum. Jacek Kwaśniewski, Wydawnictwo Aspekt — Krzysztof Haładus, Sosnowiec 2006, s. 8-25.

Tytuł oryginału: *The Power of the Market, w: Free to Choose: A Personal Statement*.

Copyright © 1980 by Milton Friedman and Rose D. Friedman

Copyright © 1979 by Milton Friedman

All rights reserved. Reprinted with permission.

Wykorzystano za zgodą tłumacza oraz polskiego wydawcy.

Gazzaniga, Michael S., *Nature's Mind: The Biological Roots of Thinking, Emotions, Sexuality, Language, and Intelligence*, BasicBooks, New York 1992, pp. 1-7, 193-197.

Copyright © 1992 by Michael S. Gazzaniga. Translated and reprinted by permission of Basic Books. All rights reserved.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Hayek, Friedrich A., *Konstytucja wolności*, tłum. Janusz Stawiński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 81-94, 412-413; 141-154, 421-424; 338-344, 490-491.

Tytuł oryginału: *The Constitution of Liberty*.

Fragmenty wykorzystane za zgodą Wydawnictwa Naukowego PWN.

Hume, David, *O wolności i konieczności*, w: *Badania dotyczące rozumu ludzkiego*, tłum. Dawid Misztal, Tomasz Sieczkowski, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2005, s. 69-75.

Tytuł oryginału: *Of Liberty and Necessity*, w: *An Enquiry Concerning Human Understanding*.

Copyright © for the Polish edition and Polish translation by Wydawnictwo Zielona Sowa Sp. z o.o., Warszawa 2012. Wykorzystano za zgodą.

Jasay, Anthony de, *Social justice examined: with a little help from Adam Smith*, w: José Casas Padro, Pedro Schwartz (ed.), *Public Choice and the Challenges of Democracy*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton, Mass. 2007, pp. 35-44.

Copyright © José Casas Padro and Pedro Schwartz, 2011. Translated and reprinted with permission from the author, the editor, and the publisher.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Jasay, Anthony de, *Inspecting the Foundations of Liberalism*, „Journal of The Institute of Economic Affairs”, Vol. 30 (1), March 2010, pp. 6-12.

First published by the Institute of Economic Affairs, London, March 2010.

Copyright © Anthony de Jasay, 2010. Translated and reprinted with permission.

DOI number (10.1111/j.1468-0270.2009.01966.x), <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0270.2009.01966.x/abstract>

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Kelley, David, *The Emergence of Welfare Rights*, w: *A Life of One's Own: Individual Rights and the Welfare State*, Cato Institute, Washington, D.C. 1998, pp. 31-61.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Kołakowski, Leszek, *O solidarności z malej litery pisanej* (wykład wygłoszony 15 maja 2001 r.), w: Elżbieta Kamińska (red.), *Uniwersyteckie wykłady na koniec starego i początek nowego tysiąclecia*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004, s. 95-104.

Wykorzystano za zgodą Tamary Kołakowskiej.

Korwin-Mikke, Janusz, *Czym jest „sprawiedliwość społeczna”?*, w: Katarzyna Żelazek (red.), *Sprawiedliwość*, Forum Dialogu Gdański Areopag, Gdańsk 2009, s. 90-99.

Wykorzystano za zgodą autora.

Lal, Deepak, *The Transformation of Developing Economies: From Plan to Market*, w: James A. Dorn, Steve H. Hanke, Alan A. Walters (ed.), *The Revolution in Development Economics*, Cato Institute, Washington, D.C. 1998, pp. 55-71.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Llosa, Mario Vargas, *Liberalism in the New Millennium*, w: Ian Vásques (ed.), *Global Fortune. The Stumble and Rise of World Capitalism*, Cato Institute, Washington, D.C. 2000, pp. 15-20. Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jacek Lang. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Madison, James, *The Utility of the Union as a Safeguard Against Domestic Faction and Insurrection (continued)*, The Federalist No. 10. First published: „Daily Advertiser”, Thursday, November 22, 1787.

Madison, James, *These Departments Should Not Be So Far Separated as to Have No Constitutional Control Over Each Other*, The Federalist No. 48. First published: „New York Packet”, Friday, February 1, 1788.

Madison, James, *The Structure of the Government Must Furnish the Proper Checks and Balances Between the Different Departments*, The Federalist No. 51. First published: „Independent Journal”, Wednesday, February 6, 1788.

Źródło: The Federalist Papers, www.constitution.org.

Tłumaczenie: Sebastian Szymański. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Mao Yushi, *The Paradox of Morality*, trans. Jude Blanchette, w: Tom G. Palmer (ed.), *The Morality of Capitalism*, Jameson Books Inc., Ottawa 2011, pp. 43-54.

Translated and reprinted with permission from the Atlas Economic Research Foundation.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Mill, John Stuart, *Of the Grounds and Limits of the Laisser-faire or Non-Interference Principle*, w: *Principles of Political Economy with some of their Applications to Social Philosophy*, 1848. Źródło: John Stuart Mill, *Principles of Political Economy with some of their Applications to Social Philosophy*, Book 5, Longmans, Green, and Co., London 1920.

Tłumaczenie: Sebastian Szymański. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Mill, John Stuart, *On Liberty*, 1859. Źródło: John Stuart Mill, *On Liberty*, Batoche Books, Kitchener 2001, p. 6-16.

Tłumaczenie: Sebastian Szymański. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Mises, Ludwig von, *Liberalizm w tradycji klasycznej*, tłum. Szymon Czarnik, Wydawnictwo Arcana, Kraków 2001, s. 13-34, 56-69.

Tytuł oryginału: *Liberalismus*.

First published in German, 1927. English translation, 1962. Fourth English edition copyright © 1996 by the Foundation for Economic Education, Irvington-on-Hudson, NY. Translated and reprinted with permission.

Copyright for Polish translation © Wydawnictwo Arcana, 2012. Wykorzystano za zgodą.

Murray, Charles, *The Tendrils of Community*, w: David Boaz (ed.), *The Libertarian Reader*, Free Press, New York 1998, pp. 108-111.

Reprinted with the author's permission.

Tłumaczenie: Piotr Rymarczyk. Copyright © for the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Redakcja naukowa: Sebastian Szymański. Copyright © for the supervision of the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Niskanen, William A., *Welfare and the Culture of Poverty*, „Cato Journal”, Vol. 16, No.1, Spring/Summer 1996, pp. 1-15.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Niskanen, William A., *The Undemanding Ethics of Capitalism*, „Cato Journal”, Vol. 29, No. 3, Fall 2009, pp. 559-565.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Nozick, Robert, *Who Would Choose Socialism?*, „Reason”, May 1978, pp. 22-23.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Nozick, Robert, *Why Do Intellectuals Oppose Capitalism?*, w: Craig Aronoff (ed.), *The Future of Private Enterprise*, Georgia State University Business Press, Atlanta 1986.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Palmer, Tom G., *Twenty Myths About Market*, w: Tom G. Palmer, *Realizing Freedom. Libertarian Theory, History, and Practice*, Cato Institute, Washington, D.C. 2009, pp. 155-181.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Pinker, Steven, *Tabula rasa. Spory o naturę ludzką*, tłum. Agnieszka Nowak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 8-13, 53-93.

Tytuł oryginału: *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature*.

Copyright © by Steven Pinker, 2002. Wykorzystano za zgodą Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego.

Pipes, Richard, *Własność jako instytucja*, w: *Własność a wolność*, tłum. Lech Niedzielski, Muza, Warszawa 2000, s. 105-186.

Tytuł oryginału: *The Institution of Property*, w: *Property and Freedom*.

Copyright © 1999 by Richard Pipes. Used by permission of Alfred A. Knopf, a division of Random House, Inc.

Copyright © for the Polish translation by Lech Niedzielski, 2012. Wykorzystano za zgodą.

Popper, Karl, *Popper on Democracy: the open society and its enemies revisited*, „The Economist”, April 23, 1988.

Copyright © The Economist Newspaper Limited, London 1988. Translated and reprinted with permission.

Tłumaczenie: Jacek Lang. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Shleifer, Andrei, Robert W. Vishny, *The Politics of Market Socialism*, „Journal of Economic Perspectives”, Vol. 8, No. 2, Spring 1994, pp. 165-176.

Translated and reprinted with permission from the authors and the American Economic Association.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Shleifer, Andrei, *State versus Private Ownership*, „Journal of Economic Perspectives”, Vol. 12, No. 4, Fall 1998, pp. 133-150.

Reprinted with permission from the author and the American Economic Association.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Sirico, Robert A., *Restoring Charity: Ethical Principles for a New Welfare Policy*, w: Jeffrey J. Sikkenga (ed.), *Transforming Welfare. The Revival of American Charity*, Acton Institute, Grand Rapids MI 1997, pp. 5-12.

Originally published by the Acton Institute. Translated and reprinted with permission from the Acton Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Smith, Adam, *Of Justice and Beneficence*, w: *The Theory of Moral Sentiments*, 6th ed., A. Millar, London 1790.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Tanzi, Vito, *The Economic Role of the State in the 21st Century*, „Cato Journal”, Vol. 25, No. 3, Fall 2005, pp. 617-638.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Tocqueville, Alexis de, *Demokracja i socjalizm*, tłum. Jan Maria Kłoczowski, w: „Przegląd Polityczny”, numer 71/2005, s. 90-94.

Wykorzystano za zgodą tłumacza oraz „Przeglądu Politycznego”.

Tocqueville, Alexis de, *Jaki rodzaj despotyzmu zagraża demokratycznym narodom*, tłum. Marcin Król, w: Alexis de Tocqueville, *O demokracji w Ameryce*, tłum. Barbara Janicka, Marcin Król, Fundacja Aletheia, Warszawa 2005, s. 664-668.

Tytuł oryginału: *Quelle espèce de despotisme les nations démocratiques ont à craindre* w: *De la démocratie en Amérique*.

Wykorzystano za zgodą tłumacza oraz Fundacji Aletheia.

Tocqueville, Alexis de, *Raport o pauperyzmie (część pierwsza)*, tłum. Joanna Strzelecka, w: „Przegląd Polityczny”, numer 72/2005, s. 148-159.

Tytuł oryginału: *Mémoire sur le paupérisme*.

Wykorzystano za zgodą tłumaczki oraz „Przeglądu Politycznego”.

Tullock, Gordon, *The Cost of Rent Seeking*, w: Gordon Tullock, Arthur Seldon, Gordon L. Brady, *Government Failure: A Primer in Public Choice*, Cato Institute, Washington, D.C. 2002, pp. 43-51.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Weede, Erich, *Human Rights, Limited Government, And Capitalism*, „Cato Journal”, Vol. 28, No. 1, Winter 2008, pp. 35-52.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Piotr Rymarczyk. Copyright © for the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Redakcja naukowa: Sebastian Szymański. Copyright © for the supervision of the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Williams, Walter E., *The Argument for Free Markets: Morality vs. Efficiency*, „Cato Journal”, Vol. 15, No. 2-3, Fall/Winter 1996, pp.179-189.

Translated and reprinted with permission from the Cato Institute.

Tłumaczenie: Krzysztof Szwałek. Copyright © for the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Redakcja naukowa: Sebastian Szymański. Copyright © for the supervision of the Polish translation by Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2012.

Winięcki, Jan: *Odwieczne zderzenie wyobrażeń o tym, jak funkcjonuje świat. Kontrast wizji i proponowanych instytucji*, RPEiS 72, 2010, z. 3, s. 147-164.

Wykorzystano za zgodą autora oraz „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”.

Zingales, Luigi, *Financial Markets and Economic Freedom*, w: Mark A. Wynne, Harvey Rosenblum, Robert L. Formaini (ed.), *The Legacy of Milton and Rose Friedman's Free to Choose. Economic Liberalism at the Turn of the 21st Century*. Federal Reserve Bank of Dallas, Dallas 2004, pp. 175-189.

Reprinted with permission from the author and the Federal Reserve Bank of Dallas.

Tłumaczenie: Jerzy Łoziński. Copyright © for the Polish translation by Zysk i S-ka Wydawnictwo s.j., 2012.

Odpowiedzią na antywolnościowe presje, które występują w demokracji, nie jest oczywiście odejście od demokracji i związanych z nią obywatelskich swobód, lecz obrona zagrożonych wolności w ramach demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Wymaga to stałych systematycznych i profesjonalnych działań, bo antywolnościowe presje nigdy nie ustaną. A zatem walka o wolność nigdy się nie skończy — chyba że pozwolimy sobie tę wolność odebrać.

Leszek Balcerowicz

„W czasach rzeczywistego kryzysu kapitalizmu i liberalnej demokracji ważne jest, by pamiętać, że nadal nie zmieniły się fundamenty społecznego dobrobytu: wolność, indywidualna odpowiedzialność, prawo własności i rządy prawa. Zbiór esejów wybranych przez Leszka Balcerowicza ponownie poddaje analizie podstawowe tezy klasycznego liberalizmu, wyostrzając je i redefiniując, dzięki czemu lepiej przystają do czasów obecnych”.

**Anne Applebaum, dziennikarka „The Washington Post”,
laureatka nagrody Pulitzera za książkę *Gulaż***

„Antologia ta stanowi nieocenioną pomoc dla tych wszystkich z nas, którzy chcą z perspektywy wolności postrzegać, porządkować i przeżywać otaczający nas świat idei i instytucji. Jest to lektura niełatwa, gdyż wymaga często radykalnego zrewidowania dominujących poglądów na naturę ludzką, społeczeństwo, państwo i prawo. Wysilek ten jest jednak ze wszech miar opłacalny, niesie bowiem za sobą silną motywację do autonomicznego myślenia i działania”.

**Prof. dr hab. Zbigniew Rau,
kierownik Centrum Myśli Polityczno-Prawnej
im. Alexis de Tocqueville’a na Uniwersytecie Łódzkim**

„Wolność, o której wiele można się dowiedzieć z kart książki profesora Balcerowicza, oznacza dla mnie brak ograniczeń. Jest niezależnością, możliwością decydowania o samym sobie. Dla mnie jest bardzo ważna, ponieważ jest źródłem godności człowieka. Wolność, godność, niezależność to słowa, które w słowniku prawdziwego mężczyzny i sportowca powinny być na pierwszym miejscu”.

**Marcin Gortat, koszykarz Phoenix Suns,
reprezentant Polski, finalista ligi NBA**

„Przeczytałem *Odkrywając wolność* uważnie i z ogromną ciekawością. »Wolność« to najbardziej tajemnicze słowo, jakie stworzył człowiek. Przypomina mi to moment, kiedy pierwszy raz związałem się liną i wszedłem w pionowy, skalny świat. Poczułem się wolny i odpowiedzialny zarazem. I tak zostało do dziś. Odnalazłem na stronach książki to magiczne dotknięcie słowa na »w«”.

**Piotr Pustelnik, himalaista,
zdobywca Korony Himalajów**

www.zysk.com.pl

ISBN 978-83-7785-061-9

9 788377 850619

Cena
24 zł 90 gr
(w tym 5% VAT)

ZYSK I S-KA
WYDAWNICTWO